

KATALIKŲ SUŽADĖTINIŲ SANTUOKOS SAMPRATA

Kun. prof. dr. (hp) Andrius Narbekovas

Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, Bioteisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (8 5) 271 4576
Vytauto Didžiojo universitetas, Katalikų teologijos fakultetas, Teologijos katedra
Gimnazijos g. 7, LT-44260 Kaunas
Telefonas (8 37) 321 379
Elektroninis paštas a.narbekovas@ktf.vdu.lt

Doc. dr. Birutė Obelenienė

Vytauto Didžiojo universitetas, Katalikų teologijos fakultetas, Santuokos ir šeimos studijų centras
Gimnazijos g. 7, LT-44260 Kaunas
Telefonas (8 37) 321 379
Elektroninis paštas b.obeleniene@ktf.vdu.lt

Kun. dr. Žydrūnas Kulpys

Vytauto Didžiojo universitetas, Katalikų teologijos fakultetas, Teologijos katedra
Gimnazijos g. 7, LT-44260 Kaunas
Telefonas (8 37) 321 379
Elektroninis paštas zkulpys@hotmail.com

Anotacija

Pastaruosius penkerius metus Lietuvoje gausėja asmenų, sudarančių santuokas. Tačiau skyrybų skaičiumi Lietuva pirmauja Europos Sąjungoje. Skyrybos – neretas reiškinys netgi tarp katalikų, kurių santuoka yra pripažįstama kaip viena ir neišardoma. Straipsnyje nagrinėjama problema, jog netinkama sužadėtinių, kurie rengiasi tuoktis Katalikų Bažnyčioje, santuokos samprata gali būti labai rimta prielaida skyryboms. Straipsnyje atskleidžiamos santuokos savybės, remiantis Katalikų Bažnyčios mokymu. Darbas pagrindžiamas empiriniu kiekybiniu tyrimu, kuriuo siekiama išsiaiškinti, kokia yra katalikų sužadėtinių, besirengiančių tuoktis Bažnyčioje, santuokos samprata ir kaip ji atitinka Katalikų Bažnyčios mokymą. Tyrime dalyvavo visų septynių Lietuvos vyskupijų sužadėtiniai, lankantys sužadėtinių pasirengimo santuokai programos užsiėmimus vyskupijų šeimos centruose. Kadangi tiriamųjų populiacija yra baigtinė ir žinoma, pasinaudojant minimalaus imties tūrio nustatymo formule, apskaičiuota tiriamųjų imtis ($N=563$) yra pakankamai reprezentatyvi, kad galima būtų teigti, jog gautieji rezultatai atspindi visos šalies tendencijas. Išanalizavus tyrimo duomenis paaiškėjo, jog sužadėtiniai neturi aiškios santuokos Katalikų Bažnyčioje sampratos. Jų nuomone, santuoką sukuria jausmai, santuoką galima nutraukti. Beveik pusė pritaria, jog santuokai nebūtina priesaika Bažnyčioje. O tai nedera su Katalikų Bažnyčios santuokos vienumo ir neišardomumo principu.

Reikšminiai žodžiai: santuoka Katalikų Bažnyčioje, santuokos vienumas, santuokos neišardomumas.

Išvadas

Lietuvoje kasmet susituokia (nuo 2005 m.) daugiau negu 20 tūkstančių porų (Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2009). Nors pastaraisiais dešimtmečiais santuokų skaičius nemažėja, o netgi priešingai, – truputį didėja, Europos Sąjungos statistikos biuras „Eurostat“

2007 m. konstatavo, jog Lietuva pirmąją skyrybų skaičiumi visoje Europos Sąjungoje: tais metais nustatyta 3,4 skyrybos, tenkančios tūkstančiui gyventojų (Eurostat, 2008, p. 9). Skyrybos visada yra nesėkmė ir asmenims, ir visuomenei. Jos yra priežastis daugelio neigiamų socialinių reiškinių: vaikų ir paauglių nusikalstamumo ir skurdo didėjimo, kohabitacijos plitimo, suaugusių bei vaikų sveikatos rodiklių blogėjimo, gimstamumo mažėjimo ir t. t. Šia prasme santuokos netvarumo priežasčių tyrinėjimai yra labai reikšmingi.

Santuoka Katalikų Bažnyčioje, skirtingai nei santuoka, sudaroma civilinėje metrikacijoje, grindžiama pagrindiniu principu: santuokos vienumu ir neišardomumu (Katalikų Bažnyčios Katekizmas, 1644), t. y. santuoka sudaryta tarp katalikų galima tik viena ir ji yra neišardoma. Tačiau skyrybų daugėja taip pat ir tarp katalikų. Esant tokiai situacijai, kilo ir šio **tyrimo problema**: dabartiniu metu katalikai neretai sudaro santuoką, nesuprasdami esminės jos prasmės. Siekiant teigiamų pokyčių santuokos institucijoje, pirmiausia turint galvoje tinkamą sužadėtinių pasirengimą santuokai, svarbu išsiaiškinti katalikų sužadėtinių, kurie ruošiasi tuoktis Katalikų Bažnyčioje, turimą santuokos sampratą. Todėl šiame darbe keliamas **tyrimo klausimas**: kokia yra katalikų sužadėtinių santuokos samprata?

Tyrimo objektas: katalikų sužadėtinių santuokos samprata.

Tyrimo tikslas: atskleisti katalikų sužadėtinių santuokos sampratą.

Tyrimo metodai: teorinė aspektinė ir struktūrinė analizės, empirinis kiekybinis tyrimas – anketinė apklausa.

1. Tyrimo metodologinis pagrindimas. Santuokos Katalikų Bažnyčioje esminės savybės

Siekiant atskleisti katalikų sužadėtinių santuokos sampratą ir atsakyti į tyrimo klausimą, būtina atskleisti esmines santuokos savybes, remiantis Katalikų Bažnyčios mokymu, todėl santuoka analizuojama šiais aspektais:

1.1. Santuoka yra prigimtinė institucija. Santuoka, kaip ir kiekviena kita institucija, savo buvimu patvirtina įsteigimo ir autorystės faktą. Katalikiškoje sampratoje santuoka nėra tik socialinis institutas ir išoriškai organizuota gyvenimo forma. Ji paliečia pačią žmogaus esmę, jo atsiradimo slėpinį: „Dievas sukūrė žmogų pagal savo paveikslą, pagal savo paveikslą sukūrė jį; vyrą ir moterį; sukūrė juos“ (Pr 1, 27). Kūrėjas pašaukė žmogų „į būti iš meilės, kartu pašaukdamas meilei“ (Jonas Paulius II, 1994, 11). Žmogus sukurtas bendrystei, t. y. žmogaus sukūrimo faktu buvo sukurta ir buvimo būdas būti kartu, t. y. santuoka. Todėl, giliausia prasme, santuoka yra prigimtinė ir nebūtinai turi būti suprantama vien kaip Santuokos sakramentas, juk krikščionybei tik 2 tūkstančiai metų, o vyro bei moters bendro gyvenimo modelis, kuriant santuoką, gyvuoja nuo pat žmogaus sukūrimo pradžios. Meilė santuokoje įmanoma tik todėl, kad žmogus sukurtas kaip du skirtingi lytiški kūniški asmenys (kaip moteris ir vyras). Kiekvienas žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą, bet panašumo į Jį įgauna tik meilės dėka. Krikščioniškoje tradicijoje yra du tinkami būdai „realizuoti žmogaus pašaukimą meilei – tai santuoka ir skaištybė“ (Jonas Paulius II, 1994, 11). Nežiūrint jų skirtumų, abu šie būdai yra „reiškėjai giliausios tiesos apie žmogų, apie jo egzistavimą „pagal Dievo paveikslą“ (Jonas Paulius II, 1994, 11). Nors Dievas yra santuokos autorius, tačiau santuoka pirmiausiai priklauso nuo laisvo ir asmeniškio moters bei vyro pasirinkimo ir apsisprendimo. Laisvo apsisprendimo principas, kaip ir pati santuoka, kyla iš unikalios žmogaus prigimties: jis vienintelis iš visos regimos Kūrinijos yra *protingas ir laisvas*. Laisvo apsisprendimo deklaravimu prasideda ir Santuokos sakramento šventimas. Taigi pirmoji priežastis, dėl kurios santuoka įgyja neišardomumo pobūdį, yra jos Autorius. Santuoka yra „Kūrėjo įsteigta“ (Gaudium et spes, 48). Nei pats žmogus, nei jokia žemiškoji valdžia nepajėgi šio ryšio panaikinti, nes „Dievo valia pagrįstas ir į sukurtą prigimtį įrašytas ryšys, nepriklausomas nuo žmogiškosios valdžios ir <...> sutuoktinių galios“ (Tarptautinė teologijos komisija, 4.3.2.). Santuokos neišardomumas tokiu būdu jai suteikia vienumo savybę. Tol, kol sutuoktinis yra gyvas, kitą santuoką sudaryti negalima. Santuoka, kaip vyro ir moters viso gyvenimo sutartis, yra seniausia institucija, senesnė už visas žinomas demokratines ir parlamentines valdymo formas bei teises sistemas. Vadinas, santuoka yra seniausia institucija, nekintanti ir įmanoma tik skirtingų lyčių asmenims. Santuokos vienumas ir neišardomumas užtikrina, kad santuokoje būtų įgyvendinami bei saugojami svarbiausi santuokos gėriai: pačių sutuoktinių, vaikų ir sakramentinis.

1.2. Sutuoktinių meilė yra vienintelis santuokos motyvas ir jos pagrindas. Krikščioniškoje tradicijoje meilė suprantama kaip „pagrindinis ir įgimtas kiekvieno žmogaus pašaukimas“ (Jonas Paulius II, 1994, 11). Kadangi žmogus yra nedaloma kūno ir dvasinės sielos vienovė, jis „yra pašauktas mylėti kaip visuma“ ne vien kūnu. „Meilė apima <...> žmogaus kūną, o kūnas dalyvauja dvasinėje

meilėje“ (Jonas Paulius II, 1994, 11). Krikščioniškoje sampratoje meilė yra visa apimanti, neapsiribojanti tik jausmais, todėl nei aistra, nei jausmai neišsėmia giliausios meilės esmės. „*Santuokinėje meilėje glūdi tam tikra pilnatvė, kurioje yra visi asmens elementai, kūno impulsai ir instinktai, jausmų jėga ir prisirišimas, valios ir dvasiniai polinkiai. Meilė siekia gilios asmeninės vienybės, kuri jungia ne tik kūną, bet ir širdį, ir dvasią. Ji reikalauja nesuardomumo ir ištikimybės, visiško abipusio atsidavimo, ir tampa vaisinga*“ (Paulius VI, 1993, 9). Meilė – tobuliausias santykis tarp asmenų, kuris priklauso nuo žmogaus pastangų ir valios. Tai „nėra kažkas gatava žmonių tarpusavio santykiuose. Pirmiausia yra principas arba idėja, pagal kurią žmonės turi derinti savo elgesį“, svarbiausia, „išsilaisvinti iš vartojimo“, nes meilė yra vartojimo priešybė (Wojtyła, 1994, p. 26). Kadangi meilė priklauso nuo pačių mylinčių asmenų pastangų bei valios, visai natūralu, kad ji gyvuoja tiek, kiek gyvuoja ir ją kuriantys sutuoktiniai. Todėl krikščionims visiškai suprantamas apaštalo Pauliaus pasakymas, jog „meilė niekada nesibaigia“ (1 Kor 12, 31–13, 13). Jei meilė baigėsi, vadinasi, jos nė nebuvo, kitaip sakant, buvo tik jausmai, kurie turi laikinumo pobūdį. Kadangi sutuoktinių meilė nesibaigia, kol jie gyvi, todėl santuoka taip pat nesibaigia. Per sutuoktinių apeigas jaunavedžiai pasižada vienas kitam „visą gyvenimą tave mylėsiu ir gerbsiu“ (Santuokos sakramento apeigynas, 96). Nesibaigianti meilė ir sužadėtinių pasižadėjimas yra antroji priežastis, kodėl santuoka Katalikų Bažnyčioje – neišardoma.

1.3. Sandorinis santuokos pobūdis. Santuoka priklauso nuo laisvo, asmeniško vyro ir moters pasirinkimo. Ji gimsta iš meilės ir pasižadėjimo vienas kitam. Tai sandoros aktas be sąlygų bei išskaičiavimų, kurio metu įvyksta santuoką ir sutuoktiniai tampa vyras ir žmona. Tai daugiau nei sutartis arba susitarimas, kaip taip dabartiniu metu įprasta traktuoti teisine kalba. Vyras ir moteris per santuokinę priesaiką santuokos sakramento šventimo metu suteikia vienas kitam naują identitetą: vyras tampa moters vyru, moteris tampa žmona, o kartu jie tampa sutuoktiniais. Katalikų santuoka šia prasme yra analogiška žmogaus gimimui: sužadėtiniai „gimdo“ santuoką, o jai atsiradus, tampa tos santuokos „tėvu“ ir „motina“. Kaip nelogiška sakyti „buvę tėvai“, taip pat nelogiška teigti „buvę sutuoktiniai“. Katalikų santuokai būdingas vienumas ir neišardomumas ne tik įpareigoja nesituokti antrą kartą, bet padaro antrą santuoką neįmanomą, nes santuokinis ryšys yra realybė, ne tik žmogiškas susitarimas, ir kai tas katalikų ryšys sudaromas, jis paprasčiausiai negali būti nutraukiamas.

1.4. Sakramentinis santuokos pobūdis. Pasak A. Maceinos, kiekvienas sakramentas iš esmės perkeičia savąją sritį pagal dieviškąjį pirmavaizdį. Sakramentinės malonės paliestas objektas yra „išimamas iš gamtinės srities ir sutapdomas su atgamtiniu savo idealu“ (Maceina, 2006, 110). Sakramentai per juose glūdinčią *pašvenčiamąją malonę* užtikrina žmogaus vienijimosi su Dievu galimybę, kuri sudieivina žmogų (Ulevičius, 2007, 65) Santuoka, būdama vienu iš dviejų būdų meilei įgyvendinti, yra žmogaus asmens „kelias į dieviškojo atvaizdo atstatymą“ (Maceina, 2006, 107) bei savaime ir natūraliai šventas dalykas, tačiau aukščiausią šventumo laipsnį pasiekia savo sakramentiniu pobūdžiu. Santuokos sakramento veikimo sritis yra žmogaus lytiškumas, ne biologine prasme, bet kaip „dvasinis principas, kaip asmeninė žmogaus struktūra“ (Maceina, 2006, 110). Santuokos sakramentas „perkeičia vyro ir moters gyvenimo bendruomenę“ (ten pat). Santuokos sakramentas yra unikalus tuo, jog vienintelį iš visų septynių sakramentų, jį teikia ne dvasininkas, bet sužadėtiniai vienas kitam, taip priartindami vienas kitą prie Kūrėjo *paveikslu*, sudievindami vienas kitą, suteikdami malonę veikti dieviškuoju būdu. Sudievinimo garantija santuokoje yra „kitas“ – „tu“. Santuoka įtraukia į vienybę su Dievu ir padaro žmogų dieviška būtybe, tinkančia Dievo artumui ir jo buvimo plotmei (Ulevičius, 2007, 66). Taigi santuoka yra kelias ir galimybė žmogui tobulėti, skleisti jo asmenybei. Santuoka, būdama „glaudi santuokinio gyvenimo ir meilės bendruomenė“ (GS, 48), yra tinkama vieta ir būdas užtikrinti asmenų gerovę pagal jų pašaukimą. Todėl santuokos niekuomet nedera suvokti kaip būdo paukoti asmenis tam tikram jų išorėje esančiam bendrajam gėriui (Tarptautinė teologijos komisija, 1.9). Sakramentas ne tik apvalo ir sustiprina santuokinę meilę, bet išaukština ją ir ji išreiškia tikrąsias krikščioniškas vertybes (Jonas Paulius II, 1994, 13). Dėl sakramentinio santuokos pobūdžio abipusis sutuoktinių ryšys tuo labiau yra nesuardomas.

2. Tyrimo organizavimas ir metodika

Tyrimas „Katalikų sužadėtinių santuokos samprata“ yra integrali „Lietuvos vyskupijų sužadėtinių požiūrio į vedybinės kūno prasmės įgyvendinimą santuokoje“ tyrimo, atlikto 2009 m., dalis (Kulpys, 2009). Tyrimui taikytas kiekybinis anketinis apklausos metodas. Anketos klausimyną sudarė trys kintamųjų grupės: 1) demografiniai duomenys (sužadėtinių lytis, amžius, tikėjimo praktika, išsilavinimas); 2) diagnostiniai kintamieji (meilės samprata, santuokos samprata, požiūris į santuokos vienumą ir neišardomumą, požiūris į santuokinį skaistumą); 3) asmeninė patirtis. Anketinės apklausos duome-

nims apdoroti taikyti statistiniai metodai (tyrimo duomenų analizė atlikta SPSS 13 programa, pritaikyta Windows operacinei sistemai, grafiniam duomenų pavaizdavimui naudojama MS Excel 2003 programa). Tyrimo duomenims apdoroti taikytas dažnių ir vidurkių skaičiavimas, kryžminė klasifikacija, faktorinė analizė, kuri buvo naudojama empirinių duomenų padiktuotoms kategorijoms išvesti, o remiantis išvestomis kategorijomis buvo nustatyti požūrius apibendrinantys kintamieji; grupių lyginimas (naudojant T-testą). Koreliacijos dydžiui nusakyti pateikiama statistinė tikimybė p . Ryšys statistiškai patikimas kai $p < 0,05$.

Tyrimo imtis. Tiriamieji – katalikai sužadėtiniai (besirengiantys tuoktis Katalikų Bažnyčioje ir lankantys rengimo santuokai užsiėmimus) iš visų septynių Lietuvos vyskupijų. Remiantis Lietuvos šeimos centro, kuris koordinuoja sužadėtinų rengimo santuokai programą visoje Lietuvoje, duomenimis, per 2008 m. visose septyniose Lietuvos vyskupijose parengti 16 568 sužadėtiniai. Remiantis šia statistika, lizdinė ir sluoksniinė atranka į imtį buvo padalyta septynioms Lietuvos vyskupijoms pagal procentinį kiekį nuo visos Lietuvos sužadėtinų populiacijos. Kadangi populiacija yra baigtinė ir žinomas jos dydis, tiriamųjų imtis apskaičiuota, pasinaudojant minimalaus imties dydžio nustatymo formulę (Sapagovas J. ir kt, 2008). Gauta 376 tiriamųjų imtis. Tačiau siekiant gauti statistiškai patikimus rezultatus, mažiausias respondentų skaičius turėtų būti ne mažesnis nei 550. Vadinasi, tiriamųjų imtis (N=563) yra pakankamai reprezentatyvi, kad galima būtų teigti, jog gautieji rezultatai atspindi visos šalies tendencijas.

Tyrimo organizavimas ir etika. Apklausa vykdyta visų septynių Lietuvos vyskupijų šeimų centruose: Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, Marijampolės, Kaišiadorių, kuriuose į sužadėtinų rengimo santuokai programos užsiėmimus susirenka daugiausia klausytojų. Tyrimo anketas – klausimynus sužadėtinų buvo prašoma užpildyti prieš užsiėmimus. Prieš užpildant anketą, sužadėtiniam trumpai buvo pristatomas tyrimo tikslas, anketos sandara, pildymo instrukcija ir užtikrinamas apklausos anonimiškumas. Tyrime dalyvavo asmenys, savanoriškai sutikę pildyti anketas. Anketų pildymo trukmė 12–20 minučių. Apklausa vyko nuo 2009 m. balandžio 30 d. iki gegužės 18 d. Iš viso užpildytos 563 anketos.

3. Tyrimo duomenų analizė ir diskusijos

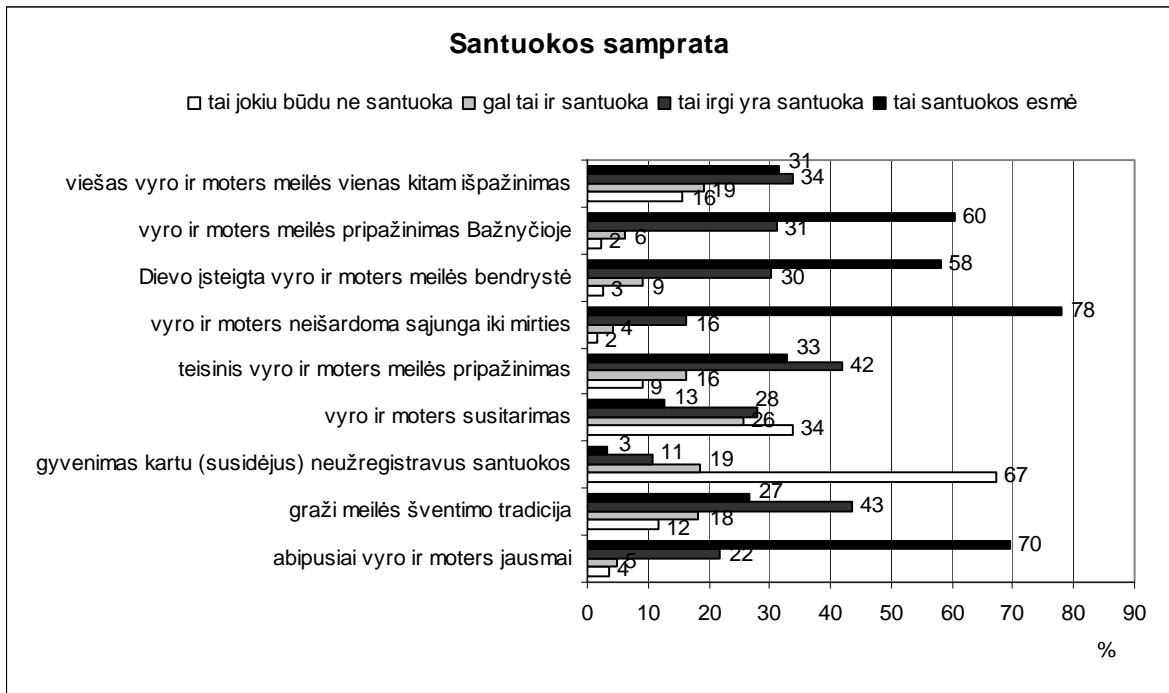
Respondentų charakteristika. Atlikus tyrimo duomenų analizę paaiškėjo, kad respondentų buvo: moterų – 53 proc., o vyrų – 47 proc. visų apklaustųjų. Daugiau nei du trečdaliai (71 proc.) sužadėtinų yra įgiję aukštąjį išsilavinimą, o vidurinį išsilavinimą – beveik trečdalis sužadėtinų (26 proc.). Apklaustųjų sužadėtinų amžius nuo 18 iki 42 metų. 29 proc. tyrime dalyvavusių sužadėtinų teigė, jog yra praktikuojantys katalikai, tikėjimo nepraktikuojantys tvirtino 71 proc. sužadėtinų. Tikėjimą daugiau praktikuoja moterys (32 proc.) nei vyrai (26 proc.). Todėl galima teigti, jog didžioji dalis tyrime dalyvavusių sužadėtinų atstovauja taip vadinamiems gyvenimo etapų katalikams, kurie praktikuoja savo tikėjimą tik tam tikrais gyvenimo tarpsniais – kai reikia krikšto, santuokos, laidotuvių apeigų.

3.1. Respondentų santuokos samprata. Sužadėtinų atsakymuose, kas jiems yra santuoka, atsiskleidžia santuokos sampratos dviprasmiškumas (žr. 1 pav.).

Tiriamiesiems santuoka yra ir neišardoma sąjunga iki mirties (94 proc.), ir abipusiai vyro ir moters jausmai (92 proc.) bei graži meilės šventimo tradicija (70 proc.). Tai reiškia, kad sužadėtiniam nėra būdinga viena tvirta ir aiški santuokos samprata. Atlikus kryžminį tų pačių sužadėtinų atsakymų į du skirtingus teiginius palyginimą („...neišardoma sąjunga iki mirties“ bei „antrosios santuokos galimybės pripažinimas“), paaiškėjo, kad beveik pusė (42 proc.) sužadėtinų, pripažįstančių santuoką iki mirties kaip santuokos esmę, pripažįsta ir antrosios santuokos galimybę. O iš tų, kurie nurodo antrosios santuokos galimybę (47 proc. visų apklaustųjų), daugiau kaip pusė (70 proc.) mano, kad santuoka iki mirties yra santuokos esmė.

Atlikus faktorinę santuokos sampratos analizę, išryškėjo trys kintamieji:

1. Pirmajam būdingi šie santuokos suvokimo elementai: vyro ir moters neišardoma sąjunga iki mirties bei Dievo įsteigta vyro ir moters meilės bendrystė. Šį naują išvestinį kintamąjį galima pavadinti „krikščioniška santuokos samprata“.
2. Antrajam būdingi trys elementai: santuokos samprata, kaip abipusiai vyro ir moters jausmai; santuoka, kaip viešas (žmonių akivaizdoje) vyro ir moters meilės vienas kitam išpažinimas; santuoka kaip graži meilės šventimo tradicija. Šį naują išvestinį kintamąjį galima pavadinti „santuoka kaip jausmai“.
3. Trečiajam būdingi taip pat trys elementai: santuokos samprata, kaip vyro ir moters susitarimas; santuoka, kaip teisinis vyro ir moters meilės pripažinimas; santuoka, kaip gyvenimas kartu (susidėjus) neįregistravus santuokos. Šį naują išvestinį kintamąjį galima pavadinti „santuoka kaip susitarimas“.

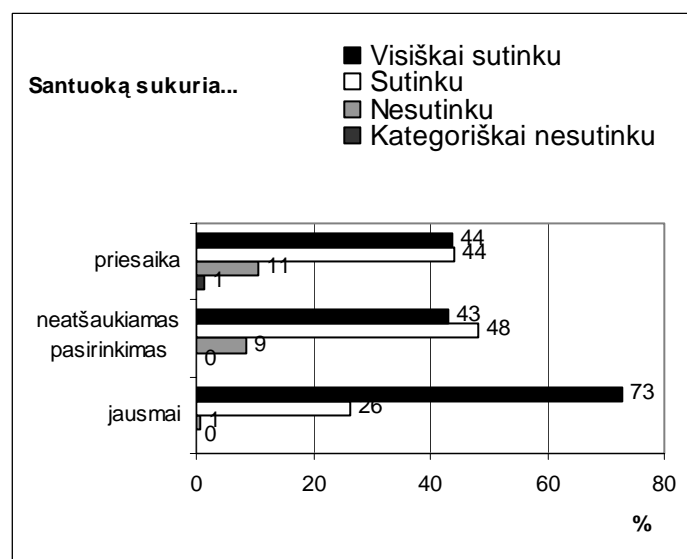

1 pav. Sužadėtinų atsakymai į teiginį: „Jūsų nuomone santuoka tai...“

Atlikus šių išvestinių kintamųjų vidurkių palyginimą nustatyta, kad visų trijų sampratų vidurkiai statistiškai reikšmingai ($p < 0,01$) skiriasi: vyrauja *krikščioniška santuokos samprata* (8,51), antroje vietoje *santuokos kaip jausmų samprata* (6,93), o trečioje – *santuoka, kaip susitarimas* (5,31).

Krikščioniškai santuokos sampratai (vidurkių skirtumas statistiškai reikšmingai ($p < 0,01$) skiriasi) labiau pritaria moterys, tikėjimą praktikuojantys, žemesnę išsilavinimą turintys sužadėtiniai bei nepritariantys antrajai santuokai po skyrybų, pasisakiusieji, kad santuoka reikalinga neatšaukiamai pasirinkti vienam kitą.

3.2. Sužadėtinų požiūris į veiksnius, sukuriančius santuoką. Į klausimą, „Kas sukuria santuoką“, net 99 proc. (73 proc. visiškai sutinka ir 26 proc. sutinka) sužadėtinų pritarė teiginiui, kad „santuoką sukuria bendri vyro ir moters jausmai“ (žr. 2 pav.).

2 pav. Sužadėtinų požiūris į santuoką sukuriančius veiksnius

Vadinasi, beveik visų tiriamųjų manymu, santuoką sukuria jausmai. 91 proc. sutiko, kad santuoką sukuria neatšaukiamas vienas kito pasirinkimas. Mažiausiai sužadėtinių pritarė požiūriui, jog santuoką sukuria santuokos priesaika – 88 proc. Akivaizdžiai matyti, kad sužadėtiniai labai pabrėžia jausmus. Apklaustųjų dauguma įsitikinusi, jog santuoką „pagimdo“ – sukuria jausmai.

Palyginus sužadėtinių atsakymus į du teiginius – „santuoką sukuria jausmai“ ir „santuoką sukuria priesaika“ – galima pastebėti, kad didžioji dauguma (85 proc.) sužadėtinių, kurie visiškai sutinka, jog santuoką sukuria priesaika, pripažįsta ir tai, jog santuoką sukuria jausmai. O iš tų, kurie visiškai pritaria, kad santuoką sukuria jausmai (73 proc. visų apklaustųjų), daugiau kaip pusė (51 proc.) visiškai sutinka, jog santuoką sukuria priesaika. Vadinasi, jų požiūris į priesaiką, kaip į santuoką kuriančią priežastį, nėra nuoseklus ir tvirtas.

Tyrimu siekta išsiaiškinti sužadėtinių požiūrį į vienas kito pasirinkimą ir kaip šis pasirinkimas susijęs su sprendimu tuoktis. Sužadėtinių paklausus, „Ar porai neatšaukiamai pasirinkti vienas kitą yra būtina santuoka Bažnyčioje?“, daugiau kaip pusė (59 proc.) nurodė, kad santuoka Bažnyčioje reikalinga, norint neatšaukiamai pasirinkti vienas kitą.

Norint išvesti naujus požiūrio į santuoką kintamuosius, buvo atlikta faktorinė analizė. Išryškėjo dvi koncepcijos:

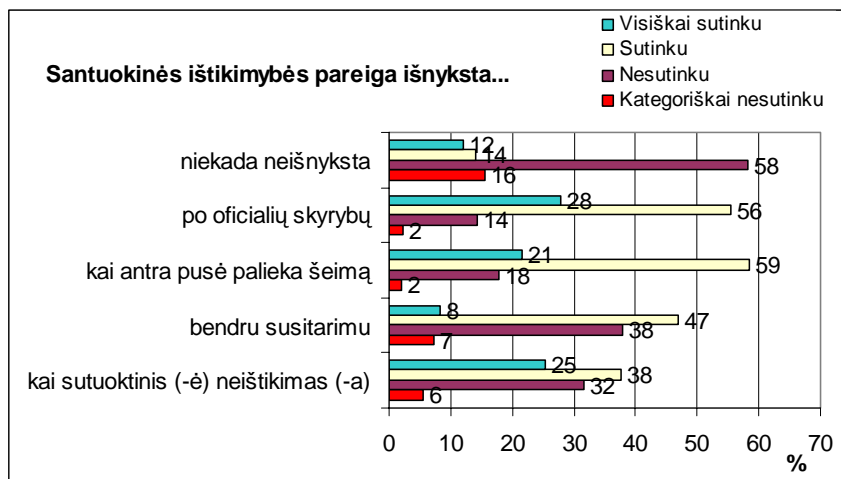
1. Pirmajai būdingi šie požiūrio į santuoką elementai: santuoką sukuria bendri vyro ir moters jausmai, neatšaukiamas vienas kito pasirinkimas bei santuokos priesaika; vyro ir moters meilė yra svarbesnė už santuoką. Šią koncepciją ir naują išvestinį kintamąjį galima pavadinti „santuoka kaip jausminis pasirinkimas“.
2. Antrąją koncepciją apibūdina požiūris, kad be priesaikos bažnyčioje negali būti santuokos. Šią koncepciją ir naują išvestinį kintamąjį galima įvardyti: „santuoka kaip priesaika“.

Duomenų analizė patvirtino, jog statistiškai reikšmingai ($p < 0,01$) vyrauja respondentų požiūris į santuoką kaip į jausminį pasirinkimą.

Santuokai kaip į jausminiam pasirinkimui moterys pritaria labiau nei vyrai ($p < 0,01$).

Santuokai kaip priesaikai statistiškai reikšmingai labiau ($p < 0,01$) pirmenybę teikia vyrai, praktikuojantys tikėjimą respondentai, teigiantys, jog po skyrybų negalima tuoktis antrą kartą.

3.3. Sužadėtinių požiūris į santuokos vienumą. Sužadėtinių nekrikščioniškas požiūris į santuokos vienumą atsiskleidė pasiteiravus jų nuomonės apie tai, kada išnyksta santuokinės ištikimybės pareiga. Daugiausia sužadėtinių (84 proc.) sutiko, kad santuokinės ištikimybės galima nebesilaikyti oficialiai išsiskyrus (žr. 3 pav.).

3 pav. Sužadėtinių požiūris į santuokos vienumą

Antras pagal dažnumą pasirinktas variantas – santuokinė ištikimybė išnyksta, kai antroji pusė palieka šeimą; taip atsakė keturi penktadaliai (80 proc.) apklaustųjų. Daugiau nei pusė sužadėtinių (55 proc.) sutinka, kad ištikimybės galima nebesilaikyti bendrai susitarus! Ir tik šiek tiek daugiau nei ketvirtadalis (26 proc.) pritaria, jog santuokinė ištikimybė niekada neišnyksta.

Siekiant išsiaiškinti, kiek toks požiūris yra nuoseklus, buvo lyginami sužadėtinių, tvirtinusių, kad santuokinės ištikimybės pareiga išnyksta, kai antroji pusė palieka šeimą, atsakymai su jų atsakymais į teiginį: „žmogus, nepaisant jokių sunkumų, gali būti ištikimas savo sutuoktiniui(-ei) visą gyvenimą“.

Daugiau nei pusė (51 proc.) sužadėtinių, visiškai pritarusių nuomonei, kad žmogus, nepaisant jokių sunkumų, gali būti ištikimas savo sutuoktiniui(-ei) visą gyvenimą, pritaria, jog ištikimybės pareiga išnyksta, kai antroji pusė palieka šeimą. O iš tų, kurie pripažįsta, kad ištikimybės pareiga išnyksta, kai antroji pusė palieka šeimą (59 proc. visų apklaustųjų), beveik pusė (49 proc.) visiškai pritaria, jog žmogus gali likti ištikimas sutuoktiniui(-ei) visą gyvenimą. Šie duomenys rodo, kad maždaug pusės apklausoje dalyvavusių sužadėtinių atsakymai prieštarauja vieni kitiems, todėl galima daryti prielaidą, jog, sužadėtinių požiūris į ištikimybę nėra tvirtas ir nuoseklus.

Faktorinės analizės būdu tiriant požiūrio į santuokinį vienumą duomenis, išryškėjo trys koncepcijos:

1. Pirmajai būdingi šie santuokos vienumo elementai: žmogus, nepaisant jokių sunkumų, gali būti ištikimas savo sutuoktiniui(-ei) visą gyvenimą, santuokinė ištikimybė yra lytinis atsidavimas tik vyrui/žmogui, santuokinės ištikimybės pareiga niekada neišnyksta. Šią koncepciją ir naują išvestinį kintamąjį galima įvardyti kaip „ištikimybę visada“.
2. Antrajai koncepcijai būdingi šie santuokos vienumo elementai: santuokinės ištikimybės pareiga išnyksta dviem atvejais: 1) kai antroji pusė sulaužo ištikimybę ir 2) bendru susitarimu. Šią koncepciją ir naują išvestinį kintamąjį galima pavadinti „ištikimybę pagal aplinkybes“.
3. Trečiąją santuokos vienumo koncepciją nusako teiginys, kad „santuokinės ištikimybės pareiga išnyksta po oficialių skyrybų“. Šią koncepciją ir naują išvestinį kintamąjį galima įvardyti kaip „ištikimybę iki skyrybų“.

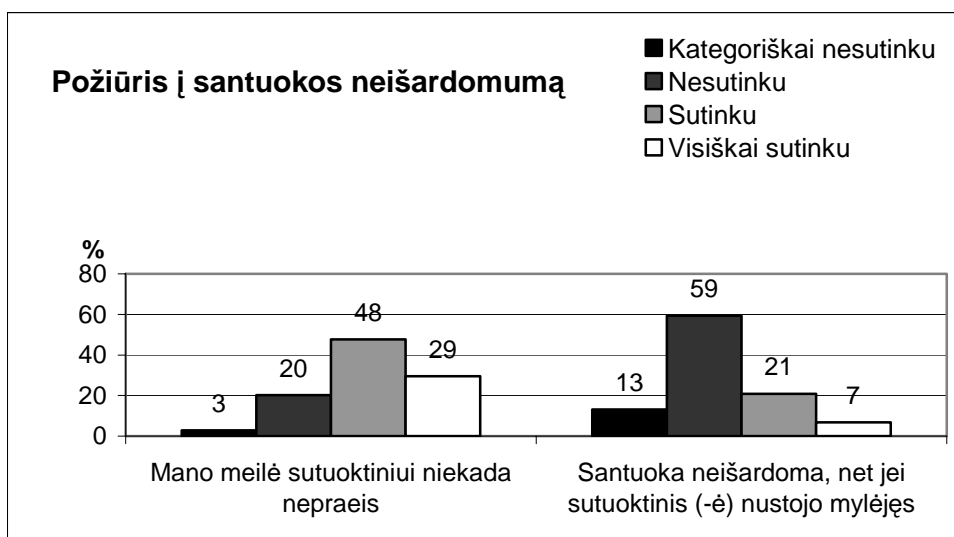
Sulyginus respondentų atsakymų vidurkius pagal šias išvestines, nustatyta, kad atsakymuose vyrauja *ištikimybė iki skyrybų*, antroje vietoje – *ištikimybė visada* ir trečioje vietoje – *ištikimybė pagal aplinkybes* (skirtumai statistiškai reikšmingai skiriasi $p > 0,01$).

Ištikimybei visada labiau pritaria (vidurkių skirtumas statistiškai reikšmingas $p < 0,01$): moterys nei vyrai; pagrindinį išsilavinimą įgiję sužadėtiniai; tikėjimą praktikuojantys; skaisčiai draugaujantys (neturėję lytinių santykių) sužadėtiniai; tie, kurie nepritarė skyryboms ir antrajai santuokai; sužadėtiniai, kurie nepritaria lytiniams santykiams iki santuokos.

Ištikimybei iki skyrybų (atsakymų vidurkių skirtumas statistiškai reikšmingas $p < 0,01$) labiau pritaria: sužadėtiniai, kurie pritarė skyryboms ir antrajai santuokai; moterys.

Ištikimybei pagal aplinkybes labiau pritaria (atsakymų vidurkių skirtumas statistiškai reikšmingas $p < 0,01$): vyrai nei moterys; vidurinį išsilavinimą įgiję sužadėtiniai; sužadėtiniai, kurie pritarė skyryboms ir antrajai santuokai; pritariantys lytiniams santykiams iki santuokos; sužadėtiniai nurodę, jog nereikia santuokos neatšaukiamam vienas kito pasirinkimui.

3.4. Požiūris į santuokos neišardomumą. Didžioji dalis (77 proc.) apklaustų sužadėtinių pritaria teiginiui, jog „santuokine priesaika aš prisieksiu, kad mano meilė sutuoktiniui niekada nepraeis“ (žr. 4 pav.).

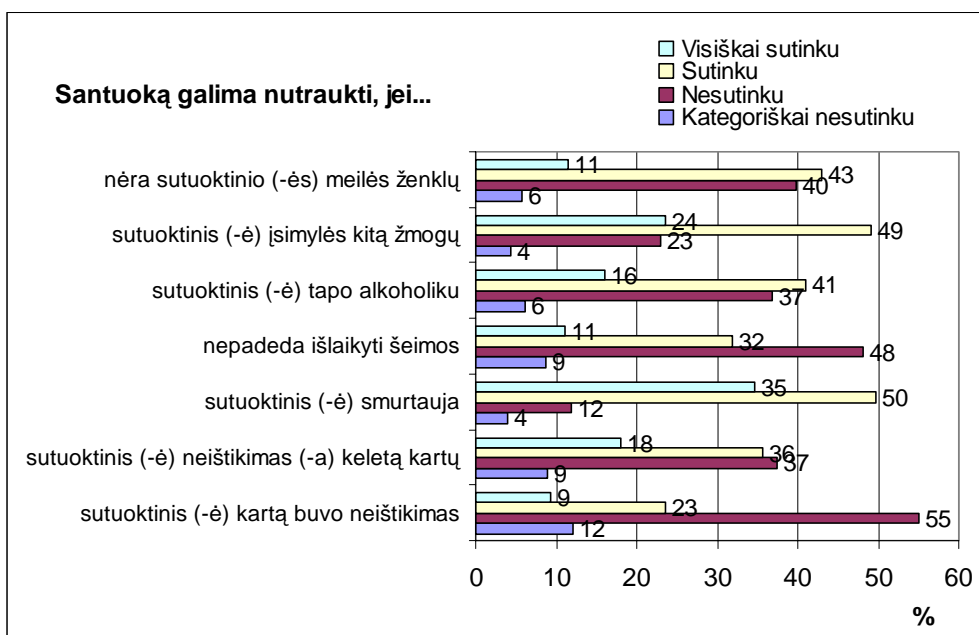
4 pav. Požiūris į santuokos tarp sužadėtinių neišardomumą (I)

Tačiau sužadėtinių reakcija į kitą teiginį atskleidžia, kad jų požiūrį į santuokos neišardomumą lemia aplinkybės, būtent sutuoktinio(-ės) meilė. Daugiau nei du trečdaliai (72 proc.) sužadėtinių nepri-

taria teiginiui, kad „santuoka yra neišardoma, net jei sutuoktinis(-ė) nustojo mylėti(-usi)“ (žr. 4 pav.). Vadinasi, gana daug sužadėtinių pripažįsta santuokinį neišardomumą tik tol, kol juos myli sutuoktinis.

Į klausimą „Ar po skyrybų galima tuoktis, jei pirmoji santuoka buvo sudaryta bažnyčioje? beveik pusė (47 proc.) respondentų atsakė teigiamai. Vadinasi, beveik pusė sužadėtinių pripažįsta Santuokos sakramento išardymo, taip pat ir antrosios santuokos galimybę. Tokiu požiūriu beveik pusė sužadėtinių liudija, kad jų nuostata apie santuokos ryšio neišardomumą yra visiškai priešinga Katalikų Bažnyčios mokymui. Verta pastebėti, jog oficiali skyrybų statistika (42,8 proc.) panaši į sužadėtinių pritarimą skyryboms (47 proc.).

Atliekant tyrimą, buvo aiškintasi, kokios priežastys, sužadėtinių nuomone, pateisina skyrybas. Tyrimo duomenimis atskleista, kad daugiausia (85 proc.) sužadėtinių pritaria jog dėl sutuoktinio(-ės) smurto santuoka gali būti nutraukta (žr. 5 pav.). Beveik keturi penktadaliai (73 proc.) sutinka, kad santuoką galima nutraukti, jei sutuoktinis(-ė) įsimyli kitą žmogų. Daugiau nei pusė (57 proc.) sutinka, jog skyrybos galimos, jei sutuoktinis(-ė) tapo alkoholiku. Daugiau nei pusė (54 proc.) sutinka, jog santuoką galima nutraukti, jei sutuoktinis(-ė) keletą kartų buvo neištikimas(-a). Beveik pusė (43 proc.) sutinka, kad galima skirtis, jei sutuoktinis(-ė) nepadedą išlaikyti šeimos. Mažiausiai – beveik trečdalis (32 proc.) sužadėtinių – pritarė, jog pretekstas skyryboms gali būti vienkartinė sutuoktinio(-ės) neištikimybė.

5 pav. Požiūris į santuokos tarp sužadėtinių neišardomumą (II): kada galima nutraukti santuoką?

Šie duomenys rodo, kad dauguma sužadėtinių nesupranta, jog jų santuokos neišardomumas nepriklauso nuo sutuoktinio savybių. Santuoka yra sandora, kuri negali būti atšaukta net šalims norint arba joms pasikeitus. Jei viena pusė liaujasi mylėjusi, tai nenaikina abiejų prisiimtų santuokos įsipareigojimų.

Faktorinės analizės būdu tiriant požiūrį į santuokos neišardomumą, išryškėjo dvi koncepcijos:

1. Pirmajai koncepcijai būdingi šie santuokos neišardomumo elementai: santuoka yra neišardoma net jei sutuoktinis(-ė) nustojo mylėti(-usi). Šią koncepciją ir naują išvestinį kintamąjį galima įvardyti kaip „*besąlyginį neišardomumą*“.
2. Antrajai koncepcijai, kuri pavadinta „*sąlyginiu neišardomumu*“, būdingi šie požymiai: tiriamųjų nuomone, Bažnyčioje sudarytą santuoką galima nutraukti septyniais atvejais: jei sutuoktinis(-ė) vieną kartą buvo neištikimas; sutuoktinis(-ė) buvo neištikimas(-a) keletą kartų; sutuoktinis(-ė) įsimyli kitą žmogų; sutuoktinis(-ė) nepadedą išlaikyti šeimą; sutuoktinis(-ė) tapo alkoholiku; sutuoktinis(-ė) nerodo meilės.

Sužadėtiniai statistiškai reikšmingai ($p < 0,01$) dažniau pritarė *sąlyginiam neišardomumui* nei *besąlyginiam neišardomumui*.

Besąlyginiam neišardomumui dažniau pritarė vyrai nei moterys, praktikuojantys tikėjimą, kurių mažesnis išsilavinimas, nepritariantys antrajai santuokai po skyrybų sužadėtiniai.

Išvados

1. Santuoka Katalikų Bažnyčioje, skirtingai nei civilinė, yra nenutraukiama ir viena dėl savo prigimties, kurią apibūdina šios savybės: santuokos autorius yra ne žmogus, bet pats jo Kūrėjas. Santuoka grindžiama moters ir vyro visa apimančia meile, kuri yra vienintelis teisingas, kuriamas, kuriantis bei nesibaigiantis santykis tarp asmenų. Tai abipusis, laisvanoriškas, besąlygiškas, sandorinio pobūdžio dovanojimasis.

2. Atlikus sužadėtinių santuokos sampratos tyrimo duomenų analizę, galima teigti, jog sužadėtinių santuokos samprata yra nenuosekli: tyrime dalyvavę sužadėtiniai pasisako ir už krikščioniškus, ir už nekrikščioniškus santuokos sampratos elementus. Kaip svarbiausias santuoką sudarantis veiksnys yra jausmai, o priesaika vertinama nepakankamai. Krikščioniškam požiūriui į *santuoką kaip į priesaiką* statistiškai reikšmingai labiau pritaria vyrai, praktikuojantys tikėjimą sužadėtiniai, pasisakantys, kad po skyrybų negalima tuoktis antrą kartą ir tie, kurie nurodė, jog santuoka yra reikalinga neatšaukiamai pasirinkti vienam kitą.

2.1. Galima teigti, jog sužadėtiniai nesupranta, kad ištikimybė yra asmeniškasis įpareigojimas visą gyvenimą, kol gyvas sutuoktinis, nepriklausomai kaip jis/ji elgiasi. Sužadėtinių požiūris į tai, kada santuokinės ištikimybės pareiga išnyksta, yra labai problemiškas, vertinant pagal katalikišką santuokos moralę. Tyrimo duomenimis atskleista, jog sužadėtinių ištikimybė, kurią jie ketina prisiekti, yra sąlyginė, tai yra priklausoma nuo sutuoktinio elgsenos.

2.2. Tyrimo dalyvavusių sužadėtinių požiūryje į santuokos vienumą atsiskleidžia tai, jog sužadėtiniai nesuvokia santuokos Katalikų Bažnyčioje vienumo savybės. Respondentai nors ir pritaria krikščioniškajam požiūriui, tačiau daugelis mano, jog santuokinė ištikimybė, esant tam tikroms sąlygoms, išnyksta.

2.3. Tyrimo duomenys rodo, jog krikščioniškai gyvenantys ir mąstantys sužadėtiniai labiau pritaria krikščioniškajam besąlygiškos ištikimybės požiūriui, tačiau yra viena išimtis – *ištikimybė iki skyrybų* labiau pritaria tikėjimą praktikuojantys sužadėtiniai nei jo nepraktikuojantys.

2.4. Sužadėtinių atsakymuose apie santuokos neišardomumą galima pastebėti, kad daugelis sužadėtinių pasisako už nekrikščionišką požiūrį į santuokos neišardomumą. *Besąlyginiam neišardomumui* labiau pritaria vyrai ir mažesnio išsilavinimo asmenys, tikėjimą praktikuojantys bei antrajai santuokai po skyrybų nepritariantys sužadėtiniai. Duomenys rodo, kad krikščionys, kurių *krikščioniška meilės samprata*, labiau nepritaria antrajai santuokai po skyrybų.

Literatūros sąrašas

1. Eurostat. *Statistics in focus — 81/2008*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-04-20]. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-08-081/EN/KS-SF-08-081-EN.PDF>.
2. Jonas Paulius II. Apaštališkoji Adhortacija „Familiaris Consortio“. Vilnius: Lumen fondo leidykla, 1994.
3. Katalikų Bažnyčios Katekizmas. Kaunas: Tarpdiecezinė katechetikos komisijos leidykla, 1996.
4. Kulpys, Ž. Krikščioniškoji kūno teologija: vedybinė kūno prasmė. Daktaro disertacija. Kaunas: VDU, 2009.
5. Maceina, A. Moterystės filosofija. Raštai T. 9, Vilnius: Margi raštai, 2006.
6. Paulius VI. Enciklika „Humanae vitae“. Apie prideramą tvarką perteikiant žmogaus gyvybę. Vilnius: Katalikų pasaulis, 1993.
7. Pastoracinė konstitucija apie bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje *Gaudium et spes*. Vatikanas, 1965.
8. Sapagovas, J. ir kt. Statistikos ir informatikos pagrindai. Kaunas: KMU leidykla, 2008.
9. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės [interaktyvus]. [žiūrėta 2010-08-01]. <<http://www.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=2130>>.
10. Santuokos sakramento apeigynas, 96.
11. Šventasis Raštas. Vilnius: Lietuvos biblijos draugija, 2001.
12. Tarptautinė teologijos komisija. Krikščioniškosios santuokos doktrinos tezės [interaktyvus], 1977 [žiūrėta 2010-07-01]. <http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/krikscioniskosios-santuokos-doktrinos-tezes.html>.
13. Ulevičius, B. Santuoka sudievinimo teologijos kontekste. *Soter*. 2007, 23: 59–70.
14. Vojtyla, K. Meilė ir atsakomybė. Vilnius: Alka, 1994.

NOTION OF MARRIAGE AMONG THE ENGAGED CATHOLICS

Rev. prof. dr. (HP) Andrius Narbekovas

Vytautas Magnus University, Mykolas Romeris University University

Assoc.prof. dr. Birutė Obelenienė

Vytautas Magnus University, Research center on study of marriage and family

Rev. dr. Žydrūnas Kulpys

Vytautas Magnus University

Summary

In the recent five years a growing number of people getting married in Lithuania have been registered. However, at the same time Lithuania is the leading country in EU based on the number of divorce cases. Divorce has become a common phenomenon even among Catholics, whose marriage has essential properties: unity and indissolubility. The article deals with the problem that insufficient understanding of the essence of marriage among the engaged might be an important reason of divorce. Based on the teachings of the Catholic Church the article defines the essential properties of marriage in the Catholic Church. The work is supported by the results of empiric research aimed at exploring the comprehension of the notion of marriage among the people intending to marry in the Catholic Church.

The research was conducted in all seven diocese's of Lithuania (Kaunas, Vilnius, Šiauliai, Telšiai, Kaišiadorys, Vilkaviškis and Panevėžys) and involved engaged Catholics who attend a preparatory course before taking the Matrimony Sacrament. Since the population of the respondents is final and registered, and using the formula defining the minimal quantity it was calculated the sample of the respondents (N=563) which should be considered representative enough. Thus, it can be stated that the achieved results reflect the overall tendencies in the country. The analysis of the research results revealed the truth that the majority of those engaged have no consistent notion of marriage in the Catholic Church. In their opinion, marriage is a manifestation of feelings, it can be broken off and almost half of them support the idea that marriage needs no oath at Church. The engaged participants of the research do not comprehend the basic properties of marriage (unity and indissolubility) in the Catholic Church: most of the respondents agree that under certain circumstances, the matrimonial fidelity becomes extinct.

Keywords: marriage in the Catholic Church, unity of marriage, indissolubility of marriage.